

MOZART BRITI PILDIRAAMIS

KRISTEL PAPPAL

TEMUK 2/2010

Wolfgang Amadeus Mozarti koomiline ooper „Cosi fan tutte, ossia La Scuola degli amanti” („Nii teevad kõik ehk Armastajate kool”). Muusikaline juht ja dirigent: Arvo Volmer, dirigendid: Jüri Alperden ja Mihhail Gerts. Lavastaja: Walter Sutcliffe (Suurbritannia). Kunstnik: Liina Keevallik. Valguskunstnik: Neeme Jõe. Koormeister: Risto Joost. Osades: Fiordiligi – Aile Asszonyi või Heli Veskus, Dorabella – Helen Lokuta või Juuli Lill, Guglielmo – Rauno Elp, Aare Saal või René Soom, Ferrando – Oliver Kuusik või Urmas Põldma, don Alfonso – Mart Laur või Priit Volmer, Despina – Kristina Vähi või Janne Ševtšenko. Esietendus Rahvusooper Estonias 17. oktoobril 2009.

Mozarti ooperi „Cosi fan tutte” lavastus Estonia teatris on mitmeski mõttes nagu pildiraami asetatud. Raam või raamid on lavakujunduse (Liina Keevallik) üks põhielemente – „Così fan tutte” on piltide lahtimängimine, pildid annavad tausta ja atmosfääri, vajadusel kujutavad rahvahulka, millest koor justkui pildi elustumisel esile astub. Lähtepunktiks on William Hogarthe maalid XVIII sajandi keskpaigast (mõned aastakümned enne „Cosi” loomist), meeolelu poolest on aimata ka pisut hilisema Thomas Gainsborough’ töid. Kui ooperi kangelased astuvad „mängust välja” ja heidavad pilgu endasse, avaldavad oma sisimaid mõtteid ja tundeid, astuvad nad välja ka raamidest.

Sellega loob lavastaja William Sutcliffe osatäitjatele võimaluse keskenduda laulmisele ning on meeldiv, et ta ei karda olla siinjuures igav – paljudes nüüdislavastustes on temast hoopis kogenenumad lavastajad vahel justkui paanikas, et mida taustaks või kõrvaltegevuseks juurde leiutada. Sutcliffe usaldab lauljat ja laulja eneseväljendust ning õigupoolest keerleb kogu lavastus laulja ümber. Arvestades Mozarti „Cosi” muusikalist nõudlikkust ja seda, et Mozart ei ole sage külaline meie ooperirepertuaaris, võib niisugust lähenemist pidada põhjendatuks. Liiatigi oskasid Rahvusooperi solistid esietendusel aariaid ja ansambleid ka karakteritega täita ning oma tegelaskujudele elu anda, tulisus ja õrnus käsikäes. Aile Asszonyi (Fiordiligi) pani kuulsa „Kalju”-aariaga (*Come scoglio*) publiku hinge kinni hoidma – mitte ainult õnnestunud vokaaltehnilise teostuse poolest, vaid ka tänu selle hingedraama avamisele, mida Mozarti muusika sisaldab. Samas leidis Asszonyi eht-mozartlikult rollis ka koomilisi momente ja inimlike nõrkushetki. Nüansseeritud ja paindlikku, kaunitämbriolist musitseerimist näitas Oliver Kuusik (Ferrando), valitsedes samas kindlalt ka rolli – siirus ja tundelisuus rõhutasid Ferrando romantilisust. Kogu lavastuses oli välidit pakse värve ja liialdusi, nii ei tekitanud ka kergemeelsem ja püsimatum Dorabella Helen Lokuta kehastuses oma õe Fiordiligiga mustvalget kontrasti, olles siiski omaette sõltumatu

Mozarti „Cosi fan tutte”, Estonia, 2009. Vasakult: Ferrando – Oliver Kuusik, Guglielmo – Rauno Elp, Dorabella – Helen Lokuta ja Fiordiligi – Aile Asszonyi.

isiksus. Guglielmo laulis Rauno Elp, teatri juhtiv bariton, kelle repertuaaris ju ka näiteks Rigoletto ja Kurwenal, ning tegi seda ökonoomselt ja täpselt, nakatava mängulustiga. Lõpuks kaks „niiditõmbajat”, Despina ja don Alfonso, kes siin moodustasid nauditava paari: Kristina Vähi erk ja detailirohke teenijanna ning Mart Lauri blaseerunud „filosoofist” vanapoiss, kellel esineb isegi kahtlusehetki. Don Alfonso on Lauril seni kindlasti kõige huvitavam ja küpsem roll.

Ent kõik loetletud osatäitjad ei olnud mitte ainult eraldi põnevad vaadata, vaid mis veel olulisem – nad olid nii laval kui ka muusikas hästi haakuv, üksteist tunnetav ja inspireeriv ansambel. Lavastuse muusikaline juht Arvo Volmer¹ pani solistid, koori (koormeisterid Risto Joost ja Heli Jürgenson) ning orkestri tempokalt särama, säilitades

sealjuures täpse artikulatsiooni ja reljeefse fraseerimise. Siin-seal on avaldatud arvamust, et etendus kulgeb ehk liigagi hoogsalt. Sellega on raske nõustuda, vastupidi, ometi kord polnud fraasilõppude lohistamist ja ebamozartlikku venitamist. Iseküsimus on, et teatud punktides tuleb paratamatult laulja eripäraga arvestada, selleks aga ei pea dirigent kogu aeg laulja sabas sörkima. Orkestri „kihisev” saatefaktuur ja õnnestunud soolod panid esietenduse positiivsele muljele vaimustunud hüüamärgi.

On suurepärane, et Rahvusooper suudab välja panna lausa kaks kodumaiste lauljatega Mozarti koosseisu (mõnel tegelasel on isegi kolm osatäitjat). Mozart distsiplineerib, sunnib väheste vahendite tagant otsima mitmekesisust, nõuab kiiret reaktsiooni, kiireid nüansimuutusi. Seetõttu on eriti hin-

Ferrando — Urmas Põldma, Guglielmo — René Soom, Dorabella — Juuli Lill ja Fiordiligi — Heli Veskus. *ARDE SAAL*
Harri Rospu fotod

natav, et Fiordiligi osa laulab ka **Heli Veskus**, kes viimati äratas tähelepanu ja pälvis tunnustust Wagneri Isoldena. **Juuli Lille** (Dorabella) sügav ja rikkalik hääl on Mozartiga saanud hea vokaaltehnilise kooli. Mõlemad on laval hea partneritunnetusega suhtlejad.

Kahjuks ei ole kõik etendused pidupäevad. Olen sattunud paarile „argipäeva“-etendusele, mis on avanud lavastuses hoopiski varjukülgi. Võimalik, et lavastaja ei jõudnud võrdsele kahe koosseisuga töötada ja teine koosseis jäi rohkem iseenda hooleks — päästku, kes end päästa oskab, kes end laval paremini tunneb! Või oli tegemist lavastaja oskamatusena anda lauljatele ülesandeid, õpetada neid kuulama partnerit ja reageerima partnerile ning olukorrale. Eriti kannatasid selle all noormeeste ja don Alfonso rollid. Tabasin end mõtelt, et mitte ainult situatsiooni lahti-

mõtestamine ja lauljate konkreetne abistamine, vaid ka näiteks mõni lihtne rekvisiit oleks võinud lauljat toetada. Niisugustel „alasti“ argietendustel hakkas tunduma, et seda psühholoogiliselt keerukat lugu on lavastaja jutustanud pigem lihtsustatult kui rikastades. Ja kui siia lisandus muusikalises küljes ansambli loogika ja vormi tükeldamine,² hakkas esietenduse hiilgus tuhmuma.

Kokku võttes võib aga tõepoolest rõõmu tunda, et nüüd on ka Mozarti ooper selles viimaste hooaegade õnnestumiste reas, kuhu kuuluvad näiteks „Tuhkatriinu“, „Wallenberg“ ning „Tristan ja Isolde“.

Kommentaariid:

¹ Etendusi dirigeerivad ka Jüri Alperen ja Mihhail Gerts.

² Näiteks 13. jaanuari etendusel.

LAVASTAJA ÜLESANNE ON ANDA JUTUSTUSELE ELU

Intervjuu briti lavastaja Walter Sutcliffe'iga

Ooperilavastajad on väga erineva taustaga. Sina oled õppinud Londoni Kuninglikus Muusikakolledžis ja Cambridge'i ülikoolis.

Londoni Kuninglikus Muusikakolledžis õppisin fagotti, kuid mõni aeg hiljem tekkis soov teha veel midagi. Teatrikunstiga ooperirežiidid ei ole ma kunagi õppinud, aga mu ema on näitekirjanik ja nii olen veetnud väga palju aega teatri keskkonnas. Cambridge'is uurisin põhjalikult kultuuriajalugu ning Wagnerit ja nii see läks.

Ütlesid, et lavastaksid meeleldi kogu Mozarti da Ponte triloogia, s.o „Figaro pulma“, „Don Giovanni“ ja „Cosi fan tutte“. Mis sind selle tandemi juures kõige rohkem paelub?

Neid asju on kaks — Mozart ja da Ponte. Lorenzo da Ponte oli suurepärase poeet ja huvitav isiksus, kellel oli väga seiklusrikas elu. Ta oli juut, kellest sai ristiusu preester; tal oli palju armulugusid naistega ja ta viibis sageli Casanova seltskonnas; ta tegi nii mõndagi, mida poleks tohtinud teha. Samas aga oli ta andekas kirjanik. Da Ponte libretod sisaldavad kõiki elulisi vastuolusid ning on näha, et ta mõistab elu. Ühtlasi toob ta esile ka Mozarti parima külje. Kõige enam meeldib mulle nende val-

midus leppida sellega, et maailm on täis vastuolusid. Meie ülesanne on leida neile lahendus. Mozart ja da Ponte on väga köitvad isiksused, ma võtaksin need kolm ooperit suurima heameelega ette.

Sa ei nõustu nende kriitikutega, kes jagavad ooperi „Cosi fan tutte“ da Ponte viletsaks libretoks ja Mozarti suurepäraseks muusikaks ning keelduvad nägemast seda kui tervikut?

Maaailmas on palju viletsaid libretosid. Mind üllatab aga, et inimesed arvavad, justkui oleks „Cosil“ halb libreto, sest et see on täis irooniat ja paradokse. See nõuab aga samasugust stüvisiminekut nagu Wagneri omad. Kui puutuda kokku Wagneri loominguga ilma sellest midagi teadmata, ei pruugi sellest lihtsalt aru saada ja see kutsub sageli esile negatiivse reaktsiooni. „Cosiga“ on niisamuti. Sa pead tundma ooperi tausta, olema sellega kursis, mis autoreid omal ajal huvitas.

Lugesin da Ponte biograafiat, preestritele olid paljud asjad keelatud — maski taha peitudes võisid nad aga ballile minnes endale mõndagi lubada. „Cosis“ annab maskide taha varjumine meestele võimaluse kogeda midagi uut, avastada oma tumedam pool või tõeli-